

Svenska Fåravelsförbundet
c/o Gudrun Haglund-Eriksson
Bengtstorp
694 98 Närkesberg

2016-05-25
N2015/08802/FJR

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
Rättssekretariatet
103 33 Stockholm
n.registrator@regeringskansliet.se

Synpunkter på redovisningen om att förebygga viltangrepp N2015/08802/FJR

Svenska Fåravelsförbundet, nedan benämnt SF, är en intresse- och näringslivsorganisation för Sveriges fårföretagare. Föreningar har 24 länsföreningar och har idag drygt 2600 medlemmar. Ett stort antal av landets får finns i företag som drivs av medlemmar i Svenska Fåravelsförbundet.

En mycket stor del av de skador som orsakas av de stora rovdjuren, och främst varg, drabbar får. Acceptansen för varg är därför, av förklarliga skäl, liten bland landets fårföretagare och för att om möjligt öka denna acceptans är det därför viktigt att väl fungerande åtgärder kan vidtas för att minimera angreppen. Rapporten är mot den bakgrunden välkommen.

Ingen skulle bli mer nöjd än svenska fårföretagare om man skulle hitta åtgärder som skulle göra det möjligt att hålla får tillsammans med rovdjur.

Enligt SFs mening är det dock svårt att dra slutsatser av den möjliga effekten av de redovisade åtgärderna, främst för att, precis som rapporten konstaterar, betesdrift med tamdjur skiljer sig åt mellan länder på en mängd olika sätt.

Den svenska lammproduktionen är extremt småskalig. Medianbesättningen har 17 tackor och medelbesättningen 30 tackor. Av landets 9000 besättningar är det endast drygt 1300 som har mer än 50 tackor. Företagsstruktur och arrondering är helt olik de flesta andra europeiska länder och även en svensk medelbesättning har ofta djuren utspridda på två eller flera olika betesmarker. Så gott som samtliga svenska fårföretag bedrivs som deltids- eller fritidsföretag där det ordinarie lönearbetet måste skötas i första hand.

Lönsamheten i Svensk lammproduktion är låg. För att nå en skälig timersättning krävs hög produktion kombinerat med lägsta möjliga arbetsinsats. Inte sällan kombineras dessutom djurhållningen med någon form av förädlingsverksamhet på gården som exempelvis ull- och skinnprodukter.

Större fårföretag i skogs- och mellanbygd baserar oftast driften på ett antal arrendegårdar utöver den egna brukningsenheten. Det är inte ovanligt att en besättning på 200 – 400 tackor har djuren betande på 10 – 15 olika betesmarker. Skälet är att det är praktiskt omöjligt att flytta runt en stor djurbesättning och antalet djur anpassas därför efter betesmarkens avkastning.

Detta faktum leder till att större besättningar sällan kan ses som en enda flock djur utan snarare måste ses som 10-15 mindre besättningar med allt det för med sig gällande tillsyn och då omöjliggör åtgärder som exempelvis applicering av avskräckande kemikalier, biofence etc.

När det gäller boskapsvaktande hundar och så kallade vaktdjur som dromedarer, lamadjur etc. kan man inte bortse att det finns ett ekonomiskt intresse från uppfödare av dessa djur att framhålla de möjligheter som finns.

I media såväl som från myndigheter, utredningar och inte minst från olika organisationer som värnar rovdjuren framförs ofta vilka skyldigheter som fårföretagarna har för att skydda sina djur och ofta hänvisas till ett antal av de åtgärder som redovisas i rapporten.

SF noterar att utredningen slår fast att det mycket sällan kan kvantifieras vilken effekt de studerade åtgärderna faktiskt har haft. Av de 17 redovisade åtgärderna anser utredningen att nästan hälften är ointressanta och för ytterligare några finns inga studier som visar att de har effekt. Rapporten har, som SF ser det, inte tillfört något nytt vad gäller åtgärder som kan möjliggöra fårhållning.

Lönekostnader och arbetskostnad

När man i studien talar om kostnader så anger man "lönekostnad och fordonskostnader" när det gäller anställa personer och "arbetskostnad" när det gäller djurhållaren. Det verkar uppenbart att utredaren värderar djurägarens arbetskostnad annorlunda än lönekostnaden för en anställd. Men även om båda arbetsinsatserna värderas lika konstaterar SF att åtgärder som exempelvis kräver en dagligt återkommande arbetsinsats är omöjliga att använda helt enkelt för att den tiden inte finns!

Avskräckande kemikalier

Avskräckande kemikalier är illalutande medel eller kräkmedel som antingen ska hålla rovdjuren borta genom sin otrevliga lukt eller ett ämne som appliceras på fåret och som först efter att rovdjuret fått medlet i sig då det biter i tamdjuret och då avskräckas från ytterligare angrepp. Enligt rapporten finns en studie som visar på minskad predation av prärievarg på får. Metoden låter intressant, och då främst illalutande medel som verkar på avstånd och som alltså inte appliceras på fåret. Metoden kräver en avsevärd arbetsinsats under hela betessäsongen. Med jämna mellanrum, var sjunde dag eller tätare vid regnväder, ska medlet appliceras. Kostnaden för preparatet tillkommer och mot bakgrund av kostnaden för preparat och arbetsinsats ser inte SF metoden som realistisk.

Biofence

Som biofence använder man spillning eller urin som utplaceras i naturen och dessa ska avskräcka vuxna individer av samma art från att vistas i området. Spillning och urin måste då komma från andra vuxna och könsmogna individer än de som ska avskräckas från området. Åtgärden är aldrig testad för att hålla varg borta från får. Spillning och urin måste samlas in och man måste säkerställa att spillningen kommer från lämpligt djur. Utplaceringen måste också upprepas med visst intervall vilket gör att kostnaderna blir höga och den potentiella effekten bedöms som mycket begränsad. Enbart applicering av ett avskräckande medel en gång var femte dag i en besättning med fem olika betesmarker innebär en arbetsinsats åtskilliga timmar. SF ser inte metoden som realistisk.

Boskapsvaktande hundar

Från att ha varit ett hjälpmedel att göra herden uppmärksam på ett hotande angrepp är metoden idag mer inriktad på att hundarna själva ska konfrontera rovdjuret och avbryta angreppet. Några studier har genomförts som ger stöd för effekten. För att metoden ska vara användbar krävs att man håller djuren i en enda grupp eftersom man annars måste ha ett antal hundar. Som tidigare nämnts hålls svenska får ofta utspridda i flera grupper och inte sällan på betesmarker flera kilometer från brukningscentrum.

Den svenska lagstiftningen med ett strikt ansvar för hundägaren gör att metoden, som SF ser det, endast är användbar i mycket begränsad omfattning i mindre besättningar och besättningar som har djuren i anslutning till gården.

Andra boskapsvaktande djur

De djur som nämns som "vaktdjur" är lamor, åsnor och dromedarer som antingen ska varna då rovdjur närmar sig och/eller konfrontera eventuella rovdjur. Det finns inga studier som gör det möjligt att dra slutsatser om effektiviteten och metoden känns för de allra flesta gårdar med djuren utspridda på ett flertal betesmarker krävs ett antal av dessa "vaktdjur". SF ser inte åtgärden som realistisk. Det dessutom om för fåföretagare helt ointressant inte minst eftersom det handlar om att hålla ytterligare ett djurslag.

Herdar

Beroende på förutsättningarna finns en herde på plats antingen dagtid på betet eller nattetid vid en nattfälla eller på bete utan stängsel eller på plats dygnet runt. En studie finns och den visar att antalet angrepp inte minskade till följd av att en herde följde djuren men 2-4 färre tamdjur blev angripna. Rapporten konstaterar att det inte räcker med en herde om djuren ska vaktas dygnet runt och ser åtgärden som en akutåtgärd som kan användas i undantagsfall men ser också en möjlighet i volontärsverksamhet där vallning på fåbod kan ingå som arbetsuppgift. Man pekar också på att etablera fler så kallade akutgrupper som kan hjälpa till efter ett angrepp. SF motsätter sig inte en sådan åtgärd om samhället är villigt att betala men ska den enskilde företagaren betala så är kostnaderna helt orimliga. Att hålla en djurbesättning som betar i en enda fålla, under kontinuerlig uppsikt dygnet runt kräver fem heltidsarbetande personer!

Flytt av tamdjur

Här är tanken att under kortare eller längre perioder flytta fåren till områden med lägre täthet av rovdjur vilket i praktiken ofta innebär en flytt på flera mil. Effekten kan rimligen förväntas bli god - flyttar man tamdjur från ett område där det finns rovdjursangrepp till ett område med få eller inga rovdjur så bör givetvis även angreppen bli färre. Metoden förutsätter att det finns lämpliga marker på annat håll med användbara stängsel och möjlighet till tillsyn. Den medför kostnader för själva flytten och eventuellt för störning i reproduktionen men kanske också en positiv effekt genom högre tillväxt och lägre parasittryck. Enligt SF saknar metoden helt och hållet praktisk förankring. Hur och med vilket djurslag ska exempelvis de marker betas som man tvingas lämna så att aktuella stöd för dessa marker inte äventyras?

Flytt av rovdjur

Åtgärden bygger på antagande att de individer som är mer benägna att angripa tamdjur än genomsnittsindividerna flyttas och blir så småningom ersatt av en genomsnittsindivid med avseende på benägenhet till tamdjursangrepp. Det finns inga studier kring åtgärdens effektivitet och kostnaderna är höga men SF har inget principiellt emot att flytta "besvärliga" djur under förutsättning att de inte flyttas till platser där andra företagare drabbas istället samt att man verkligen får djuret att stanna på den plats dit det flyttas.

Individinriktad jakt

Principen är den samma som för flytt av rovdjur. Det finns dock ingen definition på vad som är en "problemindivid" och även om man på något sätt definierat en sådan så är problemet att verkligen fälla rätt individ.

Områdesinriktad jakt

Metoden innebär en planerad minskning av antalet rovdjur inom ett visst geografiskt område. Syftet är att minska antalet rovdjur som angriper tamdjur. Det geografiska området är betydligt större än hemområdet/reviret för den rovdjursart som avses. Två studier finns varav en på prärievarg i USA där angreppen på får minskade eftersom man lyckades minska tätheten av varg i det aktuella området.

Sett ut SFs perspektiv är jakt i olika former det enda sätt som ger ett acceptabelt resultat. En effektiv skydds jakt är en grundläggande förutsättning för att uppnå inriktningen i riksdagens beslutade rovdjurspolitik där man tydligt framhåller att "tamdjurshållning inte får påtagligt försvåras och att socioekonomisk hänsyn skall tas".

SF ser även licensjakt som ett absolut måste för att förvalta vargstammen och begränsa skadorna på tamdjur.

Kadaverhantering

Metoden innebär att man ser till att kadaver, slaktrester och annat ätbart inte läggs ut i anslutning till tamdjursbeten för att minska sannolikheten att rovdjur lockas till platsen. Metoden kan också användas för att attrahera rovdjur bort från tamdjur. Uppenbart är det i vissa bygder förhållandevis vanligt att slaktrester från både vilda och tama djur läggs ut i naturen. SF ser ökad information som ett sätt att minska denna hantering och därmed också minska risken att rovdjur lockas till platsen. SF har heller inget att invända emot att metoden används för att attrahera bort rovdjuren.

Lapptyg

Lapptyg är ett psykologiskt hinder som hängs i befintligt stängsel eller separat med eller utan el. Studier från Nordamerika har visat att lapptyg har effekt genom att det upp till 60 dagar minskar sannolikheten för att varg ska passera. Idag används metoden som akutåtgärd men utredningen pekar på möjligheten att även använda metoden mer permanent.

Sambete

Här är tanken att nötkreatur som löper mindre risk för angrepp betar tillsammans med får och där fåren skyddas av nötkreaturens antipredatorbeteende. Några studier som visar att metoden fungerar

finns inte men utredningen pekar på en möjlighet att använda den på gårdar där man har både nötkreatur och får eftersom nötkreatur är underrepresenterade i statistiken över rovdjursangripna tamdjur. De flesta svenska fårbesättningar är, som tidigare påpekats, små. Produktion med både får och nötkreatur på samma gård är relativt ovanligt och metoden är därför, även om den skulle fungera, ointressant för de allra flesta besättningar

Skrämsel

Människor ska genom sin blotta närvaro eller tillsammans med knallskott, gummikulor eller hundar driva bort rovdjuren. Studier visar på motstridiga resultat och det är en svår, arbetsintensiv och dyr metod. Metoden innebär en orealistisk arbetskostnad och är därför enligt SFs mening ointressant annat än i direkt samband med en rovdjursattack.

Skrämmor med ljud eller ljus.

Ljud- och ljusskrämmor som aktiveras av olika typer av rörelsesensorer ska kunna utgöra ett psykologiskt hinder. Enligt rapporten är metoden enkel med liten arbetsinsats och låg kostnad vilket gör att metoden kan vara värd att utveckla. Eftersom det är fråga om teknisk utrustning som ska fungera i olika miljöer under en längre tid ifrågasätter SF både enkelhet. Den låga arbetsinsatsen och den låga faktiskostnaden. Inga studier finns men metoden kan enligt SFs mening vara värd att testa under praktiska förhållanden.

Ställa om till produktion med annat djurslag

Får ska enligt denna åtgärd bytas ut till nötkreatur eller till en tyngre fårras. Enligt en norsk studie löper lättare fårraser mindre risk att dödas av järv. Val av produktionsinriktning på en gård väljs utifrån en mängd olika kriterier – markernas förutsättningar, byggnader, arbetsinsats, mm. Att helt byta djurslag ser SF i de allra flesta fall som helt ogenomförbar. SF betvivlar att val av en tyngre får ras skulle ha någon som helst betydelse för angrepp som utförs av varg eller lo och ser därför metoden som orealistisk.

SF noterar också att nötkreatur inte är förskonade från angrepp av varg och åtskilliga nötkreatursföretag som utsatts för vargangrepp, kan i de fall inga djur tagits, vittna om skrämda djur som det tagit dagar att åter fånga in.

Ökad bytestäthet

De flesta rovdjur föredrar vilda betesdjur. Det saknas studier som visar på metodens effektivitet men teoretiskt borde den fungera. Kostnaderna beror på om det handlar om att återinföra ett djurslag eller att genom minskad jakt öka andelen bytesdjur. Aktuella bytesdjur för varg är älg och rådjur och för lo, rådjur. Att återinföra ett djurslag i den svenska faunan för att sedan låta dessa bli rovdjursmat, torde vara ett gigantiskt projekt. Minst lika orealistiskt tycker SF att det skulle vara att med tvång genomdriva en minskad jakt av bytesdjur för att sedan låta denna större stam bli rovdjursföda.

Stängsel

De studier som finns från Slovakien, Brasilien och Afrika omfattar i huvudsak olika typer av nattfållor och har god effekt. Rovdjursavvisande stängsel i övrigt är den vanligaste metoden i Sverige för att

minska risken för angrepp och de flesta är överens om att de också har en effekt även om inga jämförande studier finns.

Nattfållor är enligt SFs mening ingen realistisk metod för att minska risken för rovdjursangrepp annat än i ett akut skede och möjligen i de fall då djuren finns i en eller ett par fållor i anslutning till brukningscentrum. Det som även i detta fall talar emot nattfållor är att det i de allra flesta fall torde vara svårt att tillgodose betesbehovet under den tid djuren tvingas beta i nattfållan. Tillväxten torde undantagslöst påverkas negativt.

Rovdjursavvisande stängsel är den metod som hittills förordats av myndigheter och olika organisationer. Det kan enligt SFs mening aldrig bli tal om att djurägarna ska håll stängel som håller ute rovdjur. Djurägarna har en skyldighet att hålla sådan vård över sin djur att de inte kommer ut och skadar annans gröda eller egendom. Rovdjursavvisande stängsel är dyra och idag utgår ett bidrag på 50:-/meter vilket täcker en del av kostnaden. Att ersätta befintliga stängsel på en medelstor fårgård (50 – 60 tackor) medför en kostnad på 0,5 – 1 miljon kronor. De totala medel som idag ställs till förfogande räcker endast till en bråkdel av de stängsel som redan idag borde förses med rovdjursavvisande stängsel. Med ett ökande antal vargar och lodjur rör det sig om investeringar i nya stängsel på åtskilliga hundratals miljoner.

För Svenska Fåravelsförbundet

Gudrun Haglund Eriksson
Rovdjursansvarig

Magnus Jönsson
Ordförande